

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

III. Christus, Facies, ac vultus Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

CAPVT III.

Christus, facies ac vultus Dei.

Va naturali filiationi hactenus in Christo tractata respectu Dei, subnectam titulum faciei ac vultus Patris, facie similitudo & expressio vultus parentum in liberis. Ex quo fit, ut liberi, parentum vultus & facies esse videantur; tametsi non de conitatio parentes dicuntur esse facies filiorum, ut obseruat Tertull. lib. contra Prax. cap. 14. quia non patres à liberis, sed hi à patribus exoriantur; eosque facie & vultu referre dicuntur. Res est & experimento testata quotidianò, & Doctorum commentationibus discussa, ut videre est apud Aristotelem 7. histor. cap. 6. & lib. 4. de Gener. animi, cap. 3. Plinium lib. 7. cap. 12. & alios apud Tiraquellum lib. 7. connub. à numero 50. Eadem non adulterini sed legitimi sœtus nota habetur. Vide Martialis.

Est tibi quæ patris signatur imagine vultus,

Testis matèrne natâ pudicitie.

Iudæi hinc occasionem arripuerunt concinnandæ fabulæ, cuius ex Rabbi Salomone meminit Lytanus 1. Paral. 3. Filium enim quem David & Abigail susceperat, cum aliqui criminarentur esse Natalis filium, subito orante Dauide immutatum facie, & Dauidi simillimum factum asserunt; ut proderetur genuinus Davidis filius; quo ipso, faciei similitudinem, notam processionis ex aliquo statuunt. Egregie verò ac concinnè de more Gregorius Nyssenus orat. 3. de Resurr. hanc vultuum parentum in liberorum vultu representationem, ac plerumque non parentum modò immediatorem, sed etiam anteriorum, faciei in posteris expressionem miraculum vocat omni stupore prosequendum.

*Christum, quia Dei filius naturalis, est
Facies Patris, & quæ Deus,
& quæ homo Deus.*

Hæc cum ita sint commodè post expositam naturalem Christi filiationem respectu Dei, exponendum suscipimus quomodò dictus sit *vultus ac facies Dei*; quod huic filio singularissimum est; cum non dicatur vultu Patrem referre, sed esse ipsamet vultus ac facies Patris. Non est porò hoc loco sermo de Christo quatenus Dei Verbo. Sic enim non esset obscurum, vocari sapientem Christum faciem Dei; quod bene confirmat Paschasius Diac. l. 1. de Spiritu sancto cap. 4. tractans illud psalmi 50. *ne proiciat me à facie tua.* Quibus verbis expressum Trinitatis mysterium, pulchrè demonstrat; sed quod ad rem propositam facit, istud est. [Filius sicut imago patris, ita & facies Patris accipitur. Et ideo legimus: *Philippe qui videt me, videt & patrem.* Et ite-

rùm: *quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?* Aduerte in fide perfectæ confessionis mysterium Trinitatis. Propheta ad patrem loquitur, faciem patris, filium patris proficitur, nec non diffusum per omnia Spiritum sanctum proficitur. De filio ad Moysen etiam loquitur *facies mea præcedet te.* Quod nomen, id est facies, & ad unitatis substantiam, & ad æternitatem pertinet maiestatis. Inde Paschasius eruit argumentum, ad Filij cum Patre æqualitatem comprobendam, non obstante Natiuitate ex Patre quam Ariani obiciebant, ut inferrent Filium esse Patre minorem, eique proinde inæqualem, sed absurdè. [Nam & facies de corpore nascitur, nec tamen faciem minorem capite suo, vel brachium corpore suo, constat esse posterius. Si ergo vultum caput antiquius vultum fuit, tunc asserere præsumere, antiquiorem esse patrem ab imagine sua, quæ in Christi perfectæ similitudine, & æqualitate constitit. Ita ergo nascitur filius, vel potestate, vel tempore, à Patre discerni, si ut facies à capite separari, vel capite suo nequaquam potest iunior inueniri.]

Idipsum esse videtur, quod Apostolus Hebr. 1. dixit, vocans filium splendorem patris gloriæ, & figuram substantiæ eius. Ea enim figura, & ut Græca habent *character & imago expressa patris hypostases*, aliud non sit quam imago viua, & veluti facies filij, ore & facie Patrem referentis, ut illa pulsonem Anem optans, qui patris ora referret, loquebatur. Rectè etiam *splendor gloriæ* dicitur, non allusione facta ad solem, sed ad lumen vultus iuxta illud, *lux vultus mei, non cadebat in terram.* Id est facies Serena & læta non obumbrabatur. Sicque eum characterem apud Apostolum intellexisse videtur Augustinus Sinaita lib. 1. de relictis fidei dogmat. qui est de Patris & Filij consubstantialitate *sub finem*. Verum quod hæc faciei patris denominatio, in Christum hominem non cadat nisi per idiomatum communicationem; non hæreo in ea vteris. Sed Christo homini, seu Verbo in sua humanitate, eam appellationem vindicare, non erit difficile.

122 Videbimus tamen, Christum propter hominem, nomine *diuinae faciei* donando, refragati iis Patribus, qui dictum illud Dei Exodi 33. *posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris*, ita accipiunt, ut negata sit synagoga Dei visio, concessa autem contuitio Christi, qui nomine *posteriores Dei*, non autem *faciei*, sit à Deo expressus. Ita Athanasius quæst. 23. ad Antioch. [Quia vultus (inquit,) posteriores partes anterioresque sunt humiliores; Diuinitatem intellige, per anteriora. Et propterea dixit; *nequaquam videre poteris hominem faciem, & vultum.* Non enim est possibile corporalibus & materialibus oculis videre incorpoream & omni materia carentem essentiam Dei; & viuere. Posteriores verò partes Dei, carnem intellige, quam assumpsit ex Virgine, & per quam conspectus est.] Alios aliquos similiter eum locum interpretatos, protuli supra tractans quomodò Christus sit bonum.

His & aliis faciem Dei de ipsa diuinitate clarè

His & aliis faciem Dei de ipsa diuinitate clare visa accipientibus, posteriora autem, siue ceterum, de Christo prout homine, non repugnans, cum aggredimur ostendere, Christum hominem esse faciem ac vultum Dei. Tantum quippe volumus ostendere, posse in diuinam aliquam notitiam deueniri per Christum hominem, etiam si ea cognitio non sit futura clara, & ut vocant *facialis*. Nam alicuius de Deo notitiæ ingeneratio per Christum, sufficit ad rationem diuinæ faciei analogicæ, Christo assignandam.

Scriptura & Patres, pro Christo Deo homine, facie Dei.

113. Ex compluribus Scripturis id confirmat loco allegato Anastasius. Filium enim De. carne amictum, faciem Dei pronunciat, ut, eo platis loco, *quod ibi à Spiritu tuo, & quod à facie tua fugiam?* Itemque illis aliis, *vultum tuum Domine requiram.* Iterumque deprecatur *sum faciem tuam in toto corde meo.* Subdit verò. [Quod facies Patris sit vnguentus ac Verbum, qui iuxta decretum Patris sui omnis creaturæ constitutus est index, iuxta sententiam Davidis; *A facie tua iudicium meum prodeat.* Itaque facies Patris prædicatur esse filius; quippe qui imago est & character Patris, & à Patre potestate accepta facit iudicium, iuxta illud. *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Atqui sicut vultus Domini perdit malos de terra, non ut omnino non sint, sed ut non sint in posterum mali: Ad eundem sensum, rursus ait; *Emittes Spiritum tuum & creabuntur; & renouabis faciem terra: hoc est hominem.* Decor enim & ornatus terre homo est. Ut species in homine relucens, facies est.]

Est ibi aperte sermo de Filio carne circumdato. Nam sub ea ratione est constitutus Iudex. Itaque aperte de sententia Anastasij omnibus locis prolatis. Christus dicitur facies Patris. Clemen. Alexand. 1. præd. cap. 7. similiter interpretatur quod dixit Iacob Gen. 32. *postquam colloquutus esset cum Deo.* Interrogauit (inquit) ipsum, & dixit ei; *monstra mihi quod sit nomen tuum.* Et dixit: *Cur interrogas nomen meum?* Nomen enim nouum non populo referuabat, nempe infanti. Ad hoc autem erat innominatus Deus Dominus, ut qui nondum homo factus fuerat. Vocauit tamen Iacob nomen loci illius, *speciem Dei.* *Aspexi, enim (inquit,) Deum faciem ad faciem, & salua facta est anima mea;* Facies autem Dei est Verbum, quo Deus illuminatur & cognoscitur. Tunc etiam nominatus est *Israel*, quando vidit Deum Dominum, hic est Deus, qui est Verbum.]

114. Accommodat eodem S. Ambrosius sermo 17. in psal. 118. ad v. 7. illud Davidis *faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.* Existimat enim alludi eo loco ad faciem Moysi, corporali velatione obductam dum alloqueretur Iudæos, ut significaretur legem scriptam tenebris obduci, & velaminibus operiri contra quam futurum erat in lege gratia; ubi remoto velamine faciem Dei reuelatam conspiciantur erant

fideles. Ut propterea Iesus Naue, quem typum Christi fuisse, nominis conuenientia monstrat, tamen promissum ei à Deo esset, quod futurus esset cum eo sicut cum Moyse fuerat: tamen mortuo Moyse, reuelata facie & absque obducto velamine alloqueretur populum. [Deus omnipotens (inquit S. Ambrosius,) qui in Moyse facie excæcauit populum Iudæorum, non duritia, sed præscientia, nec malitia sed æquitate atque iustitia, iste (inquam) Dominus illuminauit cor populi nationum, in facie Christi. Iesu, per eius aduentum: quod euidenter Apostolico declaratur exemplo, sicut scriptum habemus: *Quoniam Deus qui dixit de tenebris lumen splendere, illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientia claritatis Dei in facie Christi Iesu.* Idco ergo dicit David ad Dominum Iesum. *Vultum tuum illumina super seruum tuum.* Faciem Christi videre cupiebat, ut mens eius illuminari posset. Et secundum incarnationem potest accipi. Multi enim prophetae & iusti videre voluerunt, ut ipse Dominus declarauit. Quod autem negatum Moyse fuerat, non quærebat, ut corporaliter Dei vultum in corpore videret: si tamen & Moyse tam sapiens & eruditus hoc potuerit simpliciter magis quam in mysterio postulare, humanum tamen est desideria supra nos extendere. Nec immerito faciem eius aduenientis ex virgine quærebat videre, ut illuminaretur in corde.] Habes ex Ambrosio, duplicem sensum quo David in Christum respiciens, Dei faciem illuminari super se deposebat: nempe directam ad Patrem oratione à quo posceret Verbi sui carne vestiti specie frui; Vel directam oratione ad ipsum filium carne circumdatum, cuius faciem corpoream videre cuperet. Et quamuis uterque sensus Christum spectet, tamen prior sensus videtur potior, & literæ congruentior, cum nulla sit ratio existimandi eo loco directam ad filium hominem orationem à Davide, qui Patrem ibi perpetuo alloquitur. Quare habemus designatum eo loco Christum, nomine vultus paterni ac diuinæ faciei.

115. Nec minùs concinne idem S. Ambrosius in psal. 43. ad illud *quare faciem tuam auertis?* de Christo Dei vultu & facie id dictum accipit, quem tamdiu differri dolebat antiquis Patribus, quod à diuino vultu in carne exhibitio, illuminandos se esse præfagerent. [Etenim si vultus hominis, cæteris membrorum partibus plus refulget, & quemcunque intuemur, vel incognitum agnoscimus, vel cognitum recognoscimus, quæ aspectus noster latere non patitur: quanto magis Dei vultus, quem spectat, illuminat? De quo ut cætera eius sunt, ita & hoc præclarum Sancti Apostoli, qui verè interpres est Christi, ut aptiore cum sensu & sermone nostris infunderet mentibus.] Et mox. [Merito ergo dicunt isti: *Quare faciem tuam auertis?* Aut fortasse propterea dicitur, quia desiderantibus, Christi moram faciebat aduocatus. Ipse enim est vultus patris, qui est imago & gloria Dei.]

Placet etiam Rupertii meditatio lib. 6. de processu Spiritus Sancti cap. decimo quarto, qui sic philosophatur expendens illum psalmi 4. versum [signatum est super nos lumen]

lumen vultus tui Domine, dedisti latissimam in corde meo. Dominus cui hoc dicuntur, signatum est super nos lumen vultus tui Domine, ipse est Pater: vultus Domini, ipse est Filius patris; lumen vultus Domini, ipse est Spiritus sanctus Patris & Filij. Filius idcirco recte dictus est vultus Dei Patris, quia sicut in vultu alicuius hominis affectio lætitiæ, vel mœrore potest percipi, sic per Filium voluntas Dei Patris mundo fuit lumen vultus Domini; idcirco recte intelligimus, Spiritum sanctum Patris & filij, quia sicut lumen alicuius rei, valde lucentis; viam vel prospectum pandit corporalibus oculis: verbi gratia, sicut claritas solis, depulsa caligine noctis nobis efficit diem: sic Spiritus sanctus depulsa ignorantia tenebris, docet nos omnem veritatem, quia per ipsum, & filium scimus & patrem, & ipsum cognoscimus ex utroque procedentem. En Spiritus sanctus quia omnem de Christo & eius mysteriis veritatem detegit, & legitimam Christi cognitionem ingenerat, lumen vultus Dei appellatur. Igitur vultus Dei, est ipse Christus.

126 Collimasse in diuinæ huius faciei contuitionem omnia antiquorum Patrum desideria, monstrat præscriptæ Numer. 6. benedictionis formula, quæ sic concipiebatur; *benedicat tibi Dominus & custodiat te, illuminet Dominus faciem tuam super te, & det tibi pacem, & misereatur tui.* Quem locum pie omnino, in Christum cadere, demonstrat S. Cyrillus lib. 11. de ador. decerpo laciniam ex fulgore eius oratione. Faciem porrò Dei & patris esse filium qui apparuit nobis, nemo, (ut ego arbitror,) ambiget: character est enim, & similitudo, & imago illius: ac per ipsum, & cum ipso Patrem cognouimus; Cuius aduentum videre cupientes, ad vniuersorum Deum clamabant, *Deus virtutum conuertere nos & ostende faciem tuam; & salui erimus.* Omnes igitur sumus in ostensione Christi misericordiam consecuti.]

127 Hanc pacem & suauissimos fractus benedictionis in Christo promissæ & per Christum Dei faciem exhibendæ, citra omnem ambiguitatem præconcipiebant prisci iusti, in quorum omnium persona David psalm. 79. aiebat, *ostende nobis faciem tuam & salui erimus.* Quem locum Rabbi Moses Hadarlan, de Christo Dei facie interpretatur in cap. 12. Genes. eodem referens illud Oleez & viuiscauit nos post duos dies, & in die 3. suscitabit nos, & viuemus ante faciem eius, & sciemus ut sequamur ad cognoscendum Dominum. Illustrata sunt quæ ex aliis quoque Rabbis profert Galat. lib. 3. de arca. cap. 12, quibus Messias vocatur *facies Dei*. Sed illud præter cætera placet annotare quod ex Malach. 3. à primario Rabbino Mose Maymonide obseruatum refert. Sic enim habet ex Hebræo Malachias. *Ecce ego mitto Angelum meum, & parabit viam faciei meæ.* Eam faciem cui paraturus Angelus viam prædicatur, fuisse Christum Dominum, affirmat Maymonides, & verissime eum locum aperat ad Messiam suffragante ipsomet Christo Matth. 11. qui eum locum Malachiae sese exposuit, & Angelum viam sibi præparantem, docuit esse

Ioannem Baptistam. Nec refert, imo maxime ad rem facit, aliquis diuersitas verborum quæ sunt apud Malachiam, & eorum quæ inde à Christo allegantur. Malachias enim habet. *Ecce ego mitto Angelum meum, & parabit viam ante faciem meam, Christus autem ita allegat. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui parabit viam ante faciem tuam.* Quod enim apud Malachiam Christus de se loquitur, apud Prophetam verò Deus sic qui loquitur, merito Christus verba Patris de se dicta, & à Propheta in persona Dei prolata usurpans, refert ea in secunda persona: & eo ipso optime intelligitur, Christum esse faciem Patris, quandoquidem ea facies quæ Christus est, (ut habet Euangelista, ex ore Christi,) iuxta Prophetam in Dei persona eiusque nomine loquentem, est facies Dei. Vide nodi extricationem, multa apud Riberam Malachiae 3. vers. 1. & Ianienium cap. 13. concord.

128 Quod verò eo loco Malachiae, facies hæc Dei, siue Christus, describitur tanquam ignis constans & tanquam herba fulgonum, pertinet ad bona quæ per exhibitionem diuinæ huius faciei præstanda mortalibus erant per Christum, facientem purificationem peccatorum: simulque ad mala quæ obuenerant erant in auctores à Deo Iudæos occasione aduentus Christi, per eos pessime habiti. Sic enim innouit tempus illud vultus Domini, de quo insigniter de more Cyrillus Alex. lib. 3. glaphyr. in Genesi tractans sacrificium Abrahæ descriptum Genes. 15. quo delineatum vniuersum Incarnationis mysterium, perbelli ostendit. Nempe cum Christus, terrenus simul sit & celestis, naturam eius terrenam siue humanitatem, adumbrarunt vitulus, aries, & capra. Nam Verbum in humanitate, factum est nobis tanquam dux gregis, siue aries: idemque ut factus sub lege, dicitur vitalia docia diligenter tritutam: & ob deiectionem ac infirmitatem femineo sexu aptè expressam, rectè quoque dicitur capra, quia est victima pro peccato. Iam verò naturam Christi celestem siue diuinam, adumbrabant aues eiusdem sacrificij Abrahæ: Turtur inquam, & columba. De quibus nominatim monet scriptura diuinas non fuisse aues, cum diuiderentur animalia. Quia patiente humanitate, diuinitas non est compassa aut diuisa ab humanitate: ob quam etiam causam in sacrificijs auium vetabatur abscissio capitis à corpore, ut notauit Potho lib. de magna domo sapientiæ. Quamquam neque humanitas per passionem & diuinitatem interpositam, vidit corruptionem. Quod signauit Abraham, arcens ab animalium dissectorum cadaueribus, aues damnum illarum. Descripto tam illustri Verbi humanitatis vestienti typo, subiicit scriptura, prænuntiationem Abrahæ: factam de vexatione generis sui, tandemque adlicitur, post occasum Solis apparuisse clibanum fumantem, & inter diuisiones illas animalium, transisse lampadem ignis. Quod qua ratione pertineat ad Christum quam dixi Iudæorum cladem, ob Christum faciem Dei repudiaturum, iuuat ipsiusmet

Cyrilli

Cyrelli verbis prode [erat (inquit)] *flamma ignis, & clybanus fumans, & lampades ignea*, factum enim est venerandum Incarnationis mysterium, eis qui credere noluerunt, & refractarios se se praeberunt, clybanus & flamma, & omnium maxime intolerabile, atque extremum supplicium. Ideoque de Israelitis, qui Christi mysterium temere contumelia afficientes, improbi ac contumaces, sunt deprehensi, David ita ait ad vniuersorum Patrem, ac Deum: *penes eos tu clybanum ignis in tempore vultus tui. Domine in ira tua conturbabis eos, & absumes eos ignis.* Tempus autem faciei Patris, merito esse censetur tempus Incarnationis; siquidem facies atque imago Patris, est filius. Ingens itaque flamma & clybanus, manet eos qui mysterium Incarnationis vniuersi reiciunt. Iis vero qui aduentura ipsius agnouerunt, sicut scriptum est, *fit lucerna in tenebris lucens*, & diabolicae caliginis densitatem dissipans, & scandalis quae se se offerunt, cultores offendi non linens. Eodem modo locum Psalmi 20. exponit ibi Euthymius.]

129 Possunt & alia in hanc rem loca profertur, quibus Christus dicatur *facies Patris & vultus Dei*, cum Tertulliano lib. aduersus Praxeam cap. 14. & lib. 3. contra Marc. cap. 6. ut locus ex Threnorum 4. quem contra fidem Hebraeorum Codicum, & Graecorum, omniumque Latinorum, recitat Tertullianus. Vbi enim habent alij, *spiritus facies in se*, vel *spiritus oris nostri*, ipse legit *spiritus persona eius*, *Christus Dominus*. Vbi persona quidem idipsum est quod facies, iuxta Graecam vocem *πρόσωπον* quos & personam & faciem sonat, ut notauit etiam S. Basilus in psal. 44. explicans de Christo illud, *vultum suum deprecabuntur omnes diuites plebis*. Quod tamen Tertullianus personae paternae, seu faciei Dei patris spiritum pronunciet Christum; hoc est in quo dicebat ab alijs omnibus discrepare Tertullianum: cum Hebraea lectio, & Graeca 70. interpretum, & latinae editiones omnes, habeant *oris nostri*, vel *faciei nostrae* Christum ergo vocari ait à Propheta patris personam, id est faciem ac vultum: Qua etiam ratione lib. 5. contra Marcionem, cap. 11. accipit alia quaedam loca. Monstrat enim nequitia Marcionem abulum fuisse verbis Apostoli 1. Cor. 4. quibus memorat, *Deum huius seculi*, premendo postremam eiusdem loci Apostolici clausulam qua dicitur, *Deum qui initio mundi dixit de tenebris lucem splendescere*, reluxisse in cordibus nostris de illuminationem agnitionis suae, in facie Christi Iesu, aut ut ipse legit in persona Christi, subditque. [Quis dixit, *fiat lux*? Et de illuminatione mundi, quis Christo ait? *Pesce te in lumen nationum*, sedentium scilicet in tenebris, & in ymbra mortis? Cui respondet spiritus in Psalmo ex providentia futuri: *signum est*, (inquit) super nos lumen personae tuae Domine. Persona autem Dei, Christus Deus Dominus; ynde & Apostolus supra, *qui est imago*, (inquit,) *Dei*. Igitur si Christus persona creatoris dicentis, fiat lux;] sed de locis quibus Christus facies & vultus patris vocatur, plus satis.

Cur Christus dictus Dei facies, ratio prior, quia per eum conspicimus Deum ut vnus.

130 Ratio eiusdem nomenclaturae non est obscura, & in plerisque Patrum testimoniis prolatis, facta est vna, rem planè conficiens. Facies enim est, qua quisque nostrum cognoscitur, & internoscitur: eamque ipsam ob causam, Deus varietatem vultuum miraculi plenissimam prouidit ut internosceremur. Quod ex nostris & Ethnicis complures, tanquam vetè stupendum sunt demirati in tanta hominum numerositate semper contingere: ita ut miraculo habitum quandoque sit, duos fratres videre vultibus valde similes, etiam si aliquatenus quoque dissimiles. Videtis Nazianzenum, Nemesium, Meletium, Plinium, quos ad id profertur in Natur. Theolog. distinct. 8. numero 128: quibus adde qui ad eandem tot vultuum varietatem obstupescunt & diuicias in ea diuinæ artis ac potentiae profusione defixi suspiciunt, Augustinum 21. Ciuit. cap. 8. & Senecam epist. 113. Est ergo facies qua quisque noscitur, & ab alijs internoscitur. Et propterea, quod notauit S. Ambrosius 6. Hexaem. cap. 9. si desit facies, nulla agnitio esse potest. Iacer truncus ignobilis sine honore, sine nomine. Prædones dum faciei obduxerint personam, tutos se arbitrantur, gnari vultu opero, hominem latere.

Itaque quia per Christum Dei noticia mundo inuecta est, merito dicitur *facies Dei*. Et hac ipsa ratione, figuram substantiam Patris, dictum esse Christum ab Apostolo, (nam figura & expressio substantiae, est facies,) pulchrè exponit Autor libri primi de Incarn. apud Augustinum cap. 12. confirmatque exemplo, [si facta esset aliqua statua talis quae magnitudine sui vniuersum orbem terræ teneret, & pro sui immensitate considerari à nullo posset; fieret autem alia statua membrorum habitu, ac vultus lineamentis, specie, ac materia, per omnia similibus absque magnitudinis immensitate, pro eo, ut qui illam immensam considerare atque tueri non possent, hanc videntes, illam se vidisse considerent, pro eo quod omnia membrorum vel vultus lineamenta, vel ipsam speciem materiæque similitudine proflus indiscrera, seruaret. Tali quadam similitudine, exinaniens se filius Dei, de æqualitate Patris & viam nobis cognitionis eius ostendens, figura expressa substantiae eius efficitur, ut qui in magnitudine claritatis suae positam gloriam meræ lucis non poteramus aspicere, per hoc quod splendor nobis efficitur, intuendæ diuinæ lucis viam, per splendoris capiamus effectum. Comparatio de statu, quasi sanè in rebus corporalibus posita, ad nihil aliud recipiatur, quam ad hoc quod filius Dei breuissimè insertus humani corporis formæ, ex operum virtutisque similitudine, Dei patris in se immensam atque inuisibilem magnitudinem designabat, per hoc quod dicebat ad discipulos suos; *Quia qui videt me, videt & Patrem*.]

131 Sed optimè Clem. Alex. 7. Strom. c. 5. tractans illud psal. 23. *quarentium faciem Dei*
H 3 Iacob,

Iacob, sic scribit in tem nostram. [Breuiter vt arbitror nobis significauit Propheta eum qui est præditus cognitione cursimque & obiter vt videtur, nobis demonstrauit Dauid Seruatorem esse Deum, dicens eum esse faciem Dei Iacob, qui annuntiauit & docuit de spiritu. Quocirca Apostolus appellauit quoque filium characterem seu typum gloriæ Patris, qui veritatem de Deo docuerit, & expresserit quod Deus & Pater, vnus est & solus omnipotens, quem nemo nouit nisi filius, & cui filius reuelauerit. Vnum autem esse Deum per eos qui quærent faciem Dei Iaco b. Meminit quem solum esse Deum Patrem bonum, exprimit Seruator noster, & Deus. Generatio autem quærentium eum est, genus electum, quod est vi inquirendi præditum.]

Non multum abest ab hac ratione tribuendæ Christo istius nomenclaturæ, Autor libri de essentia Diuinitatis, perperam D. Augustino adscripti. D. Anselmo & Eucherio alij tribuunt, vt apud D. Anselmum in Syntaxi partit quatuor notauit. Affirmat enim Autor ille, *faciem Dei* in scripturis dici cognitionem Dei per homines, communicatam à Christo, qui dixit, *nemo nouit Patrem nisi filius, & cui uoluerit Filius reuelare*. Cæterum cum ea notitia quam de aliquo ex vultu efformamus, non sit ipse vultus, sed vultum habeat pro causa & obiecto à quo hauritur, minus commodè nomen *faciei diuine* à nostro vsu translaturum notitiæ nostræ de Deo tribuitur ab eo autore; cum debuerit tribui causæ cognitionis eiusdem, nempe Christo à quo Deum agnoscere, eumque internoscere, edocui sumus.

Egregiè porro Origenes, sub finem libri sexti contra Celsum, causam propositam corporati propter nos Verbi Dei, vt esset nobis carnis, carnea Dei facies, his verbis aperit [Si nos Celsus interrogauerit, quomodo putemus nos cognoscere Deum, & per illum salutem acquirere: respondebimus idoneum esse Dei Verbum, vt ingressum quærentibus, se suumque aduentum spectantibus, Patrem reuelaret, qui cerni non potest, nisi per præcedentem aduentum filij. Quis enim alius valeat seruare, & ad Deum optimum maximum humanam animam adducere quam Deus Verbum, qui cum in principio apud Deum esset, propter carni coherentes & carnales, caro factus est, vt caperetur à quibus alioqui ne videri quidem poterat, in quantum Verbum erat, & apud Deum erat, & Deus erat. Nunc corporaliter loquens, & vt caro se præbens, ad se vocat omnes Carneos: vt eos primum formatos. Iuxta Verbum quod Caro factum est, deinde ad contemplationem sui ipsius prouehat, cernaturque ab eis qui ante carnem sumptum fuerat, vt per eius carnem introducti ad sublimiora, dicant illud Apostolicum, *& si Christum aliquando secundum carnem nouerimus, nunc certe non amplius sic eum nouimus*. Itaque caro factus est, & factus caro habitauit in nobis, cum non esset nobis extraneus.]

Quam tenuis olim Dei cognitio, ante hanc suam faciem reuelatam.

132 Hic nolim dicam mihi quispiam impingat, & licet moueat, de noto ante Christum in Iudæa Deo, & eius nomine magno in Israël: aut de confessione Dei, id est illustrissima & laudis plena notitia, super celum & terram; eo quod in paginis elementorum & voluminibus temporum, vt est apud S. Prosperum lib. 2. de vocat. gent. cap. 4. communis & publica diuinæ institutionis doctrina perlegi vbiuis potuerit. Nolim inquam, id quispiam obiciat. Nam vt non diffitear, aliqualem Dei notitiam infidisse Iudæis; ai illa quam obscura, quam spicula & tenuis, ac etiam in plerisque quam admittit falsis imaginationibus Deum plane dedecentibus? Passim Iudæi Deum Hierosolimitano templo conclusum, imaginabantur: vt S. Hilar. 2. de Trin. *sub finem*, & Hieronymus in cap. 66. Esaiæ, alique annotant. Quo figmento quid stultius, & à Deo vero alienius? Deinde omnis Iudæorum notitia, ad Deum vnum arctabatur. Trinitatem verò personarum, ne somniabant quidem. Et prouide radi populo & ad plithetismum prono, absconsa est; ne tres diuinas personas, tres Deos blasphemè agnosceret. Nemo porro non videt, quam luxata & oblecta sit Dei notitia dimissis diuinis personis; earumque distinctione. Quantula verò pars orbis erat Iudæa, etiam si daremus in ea ante Christum viguisse perfectam Dei notitiam? Punctum prope præ reliquo orbe; quem densissima caligo offundebat in hac parte. Vt propterea quod S. Hieronymus quæst. 8. ad Helib. animaduertit, Hierusalem in scripturis dicatur *sancta ciuitas*, quia extra eam, eiusque fines, veritas Dei paucissime micabat, & ferè vbiuis nulla erat. Hemispherium solis iustitiæ concludebatur vnus Iudææ angustissimo ambitu, & quod scitè dixit S. Cyrillus orat. de S. Ioanne tom. 6. Conc. Ephes. cap. 2. Moses linguæ se prodidit impedire & exilis vocis, quæ ægerime exaudiretur, cum Dei notitiam ultra fines Iudææ non protulit. At per Christum, gratia & veritas facta est. Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes. Impleuit Dominus quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus nouorum. Non iam vltia saxis & truncis incommunicabile nomen inditur; non allia & portis imponuntur nubibus; non pudendis & probrosis numinibus cadunt victimæ: sed vnus ac verus Deus, idemque personis Trinus, agnoscitur & colitur in Spiritu & veritate.

133 De hoc Dei consilio in facie sua peterentim aperienda, & notitia sua per Christum plenè cotamunicanda, est in signis locus apud Nyssenum in qq. de imag. qui sic habet. [Ex his intelligimus, quò tandem pacto se Deus tanquam in corpore quodam in mundo manifestum reddiderit, atque prodiderit: quæque ratione peterentim natura nostra mysterium Trinitatis agnouerit. Est enim conceptus vi seminis cuiusdam mali, tanquam in vero quodam prauaricationis, homo in re-

nebròs

nebris & in vmbra mortis sedens. Deinde cum in cognitionis Dei lucem tanquam infans ab initio progressus esset per legis directionem, animatus effectus est, cum Deum ac Patrem agnosceret; In se quidem habentem sicut & anima, substantia coniunctum Verbum & Spiritum. Hominem verò cum propter nimiam iudicii imbecillitatem, non caperet manifestationem Verbi & mentis, ne spece diuini cultus prolaberetur in multorum Deorum cultum, tempore procedente erudiebat, tanquam Infantulum crescentem hac nostra mundi natura velut ab anima quadam, edocta à Deo & Patre, vt obscure cognosceret, & velut ex quibusdam minis clavis balbutientis lingua vocibus, ex prophetis documentis exitum & ortum, atque apparitionem substantialis & oculi patrie Verbi. Post quas balbutientis voces, Mosai- ca inquam & prophetica Verbi ænigmata, cum prodisset clarè & articulare, tanquam ex labiis quibusdam ex vtero virginis perfectum Verbum Dei, tum perfectam triplicem plenitudinem suam, cum istis, & per istud notam deinceps efficit humana mundi natura.]

*Sensu gratitudinis in Deum, ob eam re-
velationem vultus sui.*

Non se capit, effusus hac ex causa in Christi laude Arnobius lib. 1. num. 23. [Hon- oribus (inquit) quantis afficiendus est nobis, qui ab erroribus nos magnis, insinuata veritate traduxit. Qui velut cecos passim ac sine illo rectore gradientes, ab abruptis, ab deuiliis locis, planioribus reddidit. Qui quod fragiferum primum, atque humano generi salutare Deus monstrauit, quid sit, quis quantus, & qualis, qui profundas eius atque inenarrabiles altitudines, quantum nostra qui- uit mediocritas, capere & intelligere permisit & docuit: Qui quo auctore, quò patre mundus iste sit constitutus & conditus, fecit benignissimè sciri. Qui natiuitatis eius ex- prompsit genus & nullius aliquando cogni- tione præsumptam materiam illius] & mox, [Qui quod omnia superauit & transgressum est materia, ab religionibus nos falsis, reli- gionem traduxit ad veram: qui ab signis tenebris atque ex vilissimo formatis luto, ad sidera subleuauit & cœlum; & cum Do- mino rerum Deo supplicationum fecit verba atque orationum colloquia misere. Vene- rabar (ô cœcitas,) nuper simulachra modò ex fornacibus prompta. In incudibus deos & malleis fabricatos, elephantorum ossa, pi- cturas; veterosis in arboribus tæniâs. Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vngue ordinatum, tanquam inest vis præbens, adulabar, affabar, & be- neficia poscebam; nihil sentiente de trunco: & eos ipsos diuos quos esse mihi persuase- ram, afficiebam contumeliis grauib; cum eos esse credebam ligna, lapides, atque ossa; aut in huiusmodi rerum habitare materia. Nunc doctore tanto in vias veritatis indu- ctus, omnia ista quæ sunt scio: digna de di- gnis, sentio; contumeliam nomini nullam

facio diuino, & quid cuique debeat vel personæ, vel capiti, inconfusus gradibus at- que auctoritatibus tribuo.] Hæc quod vnus Dei notitiam per Christum mundo inue- stam, sapienter Arnobius. Et idem passim est SS. Patrum sensus, cum in huiusmodi Dei be- neficium incidunt.

*Diuina attributa, per Christum Dei
faciem, manifestata.*

135 Ad notitiam porro Dei proptè vnus, pertinet quoque notitia diuinorum attribu- torum. Itaque vt appareat quomodò in Christo tanquam in vultu Dei, visus sit Deus, necessarium est sigillatim differere de præci- pui diuinis attributis sapientia, charitate, misericordia, iustitia, atque potentia, quan- toperè in Christo eluxerint. Sic enim per- spicuum fiet, Christum meritò nuncupatum esse *faciem Dei*, quandoquidem in Christo conspicuæ sunt perfectiones diuinæ.

Sapientia.

Sapientiam in Christo fuisse præditam, obseruat Methodius opusc. quodam de cruce quod maiorem cruciatum Dæmoni repen- dere voluerit ac potuerit, inde petito aduer- sus nequitiam eius remedio, vnde extiterat damnum. [Huius enim rei gratia (inquit Methodius) & carnem gessit Dominus Iesus, & homo factus est, & cruci per diuinam dis- pensationem affixus, vt per quam carnem dæmones superbè Deos ementiri fuerant; animabus compendiosa fraude captis; per eam deiectionis despectique essent vt non Dij. Prohibuit enim altius extolli superbiam ipsorum factus homo: vt per quod corpus, rationis pasticeps genus à veri Dei cultu alienatum perdidit, per idem ineffabili arte Sapientie verbo suscepto, exitiales hostes esse arguerentur, non benefactores anima- rum. Non enim mirum fuisset, Christum deitatis terrore & iniuste patientie magni- tudine aduersarias debilitare naturas dæmo- num. Quoniam ergo ea res maiorem eis do- lorem & cruciatum allatura erat, (vinci enim à præstantiore maluissent) idcirco per hominem salutem vniuersorum procurauit: vt homines quidem, vbi vita ipsa & veritas corporaliter in eos immigrasset, ad formam lumenque verbi recurrere valerent, superatis peccati illecebris. Dæmones verò ab infir- miori contemptoque victi, desisterent ab audacia & confidentia, Typhonica ipsorum flamma repressa.] Eandem sanè ob causam, olim Deus arcana mundi seminibus se- ruauit, nec hominès diluuiò aboleuit, no- uos postea conditurus; sed subduxit aliquos cladi, vt semine ab ipso vinceretur Diabo- lus, per quod vicisse videbatur, vt disserit Autor pœmatis de prouidentia pag. 183. & Basilius Seleuc. altera oratione de Noè.

Exultat præterea in Dei sapientia osten- denda ex Christo, S. Gregor. 17. moral. cap. 15. ad illud *prudencia eius percussit superbum*, quæ verba sic glossa. [Quis hic superbus, alius appellatur nisi ille qui dixit, *ascendat super*

super altitudinem nubium, similis ero altissimo.
Et de quo voce dei dicitur; *qui factus est ut
nulum timeret, & ipse est Rex super omnes fi-
lios superbie.* De quo etiam huic sententiae
David propheta concordat, dicens: *Tu hu-
milisti sicut vulneratum superbum.* Sed quam-
vis simplici naturae diuinitatis, non sit aliud
esse, & aliud sapere; nec aliud sapere, & aliud
fortem esse; quippe quia ipsa fortitudo quae
sapientia, & ipsa sapientia quae diuinitatis
essentia esset: Vigilanter tamen intueundum
puto, quod vir iste prophético plenus spi-
ritu, superbum diabolum, prudentia Dei po-
tius maluit dicere quam fortitudine esse
percutsum. Non enim ait, *fortitudo*, sed
prudentia eius percussit superbum. Nam quam-
uis sicut dictum est, propter naturam sim-
plicem Dei, fortitudo, sapientia sit: Dominus
tamen, diabolum quantum ad faciem spe-
ctat, non virtute, sed ratione superauit.
Hanc rationem, apparuisse docet in euerso
per Christum satanae consilio, & dolis in
caput eius retortis, quod summa est sa-
pientia.

Pulchre in hanc rem Eucherius hom. 11
de Pasch. [Ne per potentiam (inquit) Dei
se inique opprimi posset Diabolus calumnia-
ti, astutus callido Deus consilio implicat,
& contra superbum humilitate configit:
Non ei captiuum praeripit; sed pretium
quod sanè captiuo praeponderat, & quod
praedonem magis damnet, appendit: In-
centorem peccati, in formam peccatoris
illaqueat. Humane amicitiam perditionis,
inexplebilem bestiam, per escam carnis illu-
dit. Homo in se prouocat esurientem, &
Deus praefocat deuorantem. Sic Daniel ma-
ximus Prophetarum, horrendum draconem,
id est qui spiritum diaboli praeferebat, soli-
dioris cibi virtute conficit, faciens de pice &
adipe, id est de duabus substantiis vnā
offam: qua assumptā, quod putabatur cibus,
interitus fuit. In pice homo intelligitur:
Deus adipe demonstratur, qui totius purita-
tis candor, & pinguedo est bonitatis.]

237 Hac ratione, hamum Leuiathano
capiendo tetendit Deus, ut notauit Rupertus
lib. 2. de oper. Spiritus sancti cap. 24. verbis
illis, quibus exponit quomodo Deus ad Io-
bū profiteatur se illuissse Leuiathano, id
est Satanæ. [Quomodo isti hīc sapientiae
spiritus illuisset? *In oculis* (inquit) *quasi hamo
capiet eum.* Quis nesciat quod in hamo esca
ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim
prouocat ut aculeus pungat. Dominus ita-
que noster, ad humani generis Redemptionem
ueniens, velut quendam de se in necem
diaboli hamum fecit. Assumpsit enim cor-
pus, ut in eo quasi escam, suam mortem car-
nis appeteret: quam mortem dum in illo in-
iuste appetit, nos quos quasi iniuste tenebat,
amisit. In hamo ergo eius Incarnationis, ca-
ptus est, quia dum in illo appetit escam
corporis, transfixus est aculeo diuini-
tatis.]

Sunt haec, specimina diuinæ sapientiae in
Christo conspicua. Nec obest quod Aposto-
lus statuatur, insipiens Dei in Christo appa-
ruisse. Loquitur enim per oppositionem ad

sensum humanum; ut scilicet id sit fatuum
Dei, quod hominibus iuxta sua principia fa-
ruum videretur: quamvis reuera sit sapien-
tiae plenissimum. Alio modo Origenes ho-
mil. 5. in Ierem. ostendit quomodo dicitur
in Christo proditum, quod stultum est Dei.
Et post multa, sic concludit. [Non dignatur
sapientia Dei ad mundi sapientiam commu-
cendam tota descendere; sed potius modicu-
m quod necessarium fuit, quod factum
Dei erat ut hoc paruo & fatuo Dei, infatu-
retur saeculi sapientia, magnitudinem in se
uentis sapientiae impotens sustinere. Ve-
rū exemplum interponamus, ut perspicue
possit intelligi quomodo fatuum Dei stultum
fecerit sapientiam mundi. Fingam pauliper
me qui aliquid putor esse, cum insipiente
aliquo & inerudito confere sermonem, qui
nihil intelligat, nihil acutae disputationis in-
terroget. Nunquidnam opus mihi est ad il-
lius stultitiam arguendam, dialecticam calli-
ditatem & profundiorum sensuum acumen
adhibere? Nonne ad vnus sermunculi fa-
tum, vili & modici, qui tamen illius intel-
ligentiae videatur acerrimus, fatuum & insi-
pientem esse conuincant? sic igitur ad mun-
di sapientiam stultificandam, non est opus
sapientiam Dei descendere, & cum ea colla-
tari quae deorsum est sapientia: sed sufficit
fatuum Dei. Quoniam fatuum Dei, sapientum
est hominibus, & infirmum Dei fortius est homi-
nibus. Et omnia contraria Saluator meus &
Dominus assumpsit, ut contrariis dissoluit
contraria, & nos confirmemur ab infirmi-
tate eius, & sapientes efficiamur a fatuo eius,
& in hoc introducti, possimus ascendere ad
sapientiam & virtutem Dei.] Quae de sapien-
tia Dei, micante in Christo, scripta. Nemo
in orat. Catech. cap. 26. longiora sunt
quam ut hīc adscribi possint. Inde ergo re-
perantur.

Charitas in gentis humanum.

138 Iam charitas Dei in nos, summe &
infinitè incensa, nullibi melius quam in
Christo est conspicua. [O suauitatem! (ex-
clamat S. Bernardus!) o gratiam! o amoris
vim! Irāne summus omnium, vnus factus
est omnium? Quis hoc fecit? Amor digni-
tatis nescius, dignatione diues, affectu po-
tens, suauis efficax. Quid violentius? Trium-
phat de Deo Amor. Quid tamen tam non
violentum? Amor est. Quae est ista vis quae
tam violenta ad victoriam, tam victa ad vio-
lentiam? Denique semetipsum exinanivit, ut
scias amoris fuisse, quod plenitudo effusa est,
quod altitudo adaequata est, quod singulari-
tas associata est.] Ut sermone de diligendo
Deo. [Eius quidem potentia occultata est,
quoniam in infirmitate venit vnde Habacuc,
abscondita est (inquit) fortitudo eius. Haud du-
bium quin in cruce, cuius cornua in manibus
eius. Sapientia quoque abscondita est & in-
carnata. Placuit enim ei per stultitiam verbi,
saluos facere credentes. Nonne quodammodo
stultum se fecerat, qui tradidit in mortem
animam suam, & tulit peccata multorum, &
quae non rapuit, tunc exolebat? nonne
ebrius]

ebrius erat vno charitatis, & immemor sui, contra Petri consilium dicentis; *propitius esto tibi*; itaque abscondita est fortitudo, maximeque velata & incarnata sapientia. Sed benignitas non potuit amplius declarari, nec abundantius exprimi, non evidentius commendari.]

139 Hunc Dei amorem per Christum nobis conspicuum, Rupertus egregie lib. i. in Exod. cap. 8. docet expressum per candelabrum Christum exhibentis obversionem ad Aulicum. [Speculemur (inquit,) candelabrum, id est Christum Incarnatum huius septem lucernarum, septem Spiritus Dei sunt, quorum exemplares septem lucernarum fuerunt, quæ sicut sequentia docent, super illud materiale candelabrum posite sunt. (Facies inquit) & lucernæ septem, ut luceant ex aduerso) Christus ergo, super quem requieuit Spiritus Domini, Spiritus sapientie & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientie & pietatis, & repleuit eum spiritus timoris Domini, ipse est candelabrum cæli, candelabrum, & lux mundi, septem eiusmodi semper lucens inextinguibilibus lucernis. Qui propter Incarnationis mysterium, per arcam; propter passionis & sanguinis sui pretium, per propitiatorium; propter corporis & sanguinis sui Sacramentum, quod nobis in cibum & potum tradidit, per mensam; ipse propter septiformem spiritum qui super eum requieuit, quemque gloria & honore coronatus, & ad dexteram patris residens hominibus dedit, per candelabrum septem lucernarum rectè figuratus est.] Et infra. [Super candelabrum septem lucernarum dinumerantur, (ut luceant (inquit) ex aduerso); id est contra mensam. Hoc enim postmodum exprimit dicendo: & contramensam candelabrum pone, in latere tabernaculi meridiano. Mensa enim stabat in parte Aquilonis. Per hoc mystice innuitur, quia lux candelabri nostri, id est Euangelica gratia Domini nostri Iesu Christi filij Dei, ab Austro, à magna charitate Dei patris in nos effluit qui erat in parte Aquilonis: illius videlicet de quo Diabolus, *sedebo* (inquit) *in monte testamenti in latere Aquilonis*. Nobis inquam qui eramus Aquilonarij, id est infidelitate frigidi, mensa prædicta proposita est, & à meridiana charitate Dei, cælestis Sanctuarij candelabrum Christus effudit.] Theodoretus in fine sexti contra Græcos, his comparationibus hunc amorem declarat. [Quando Iuuenili ac temerario quodam ausu sapientie abyssum vestris consiliis superaturos vos credidistis, meliorem nostræ salutis modum quæso nobis ostendite. At inuenire profecto nullam poteritis. Tanto enim vsus est Deus nolster lenitatis excessu, ut incredibile hoc, & vobis & vestri similibus factum obiciatur, vniuersum scilicet Dei filium, qui est ante secula Deus Verbum, quique opifex est rerum omnium, humanitate nostra assumpta, hominem factum esse, nostramque hoc pacto salutem peregrisse. Atqui eos medicos maxime laudare soletis, non qui vos quidem suis ministris curandos committunt; sed qui palium deponunt, intuleramque succinēti, suis

ipsi manibus fectum accipiunt vlcusque (si sit opus,) incidunt; neque fectorem vlceris auersantur, imo inde profluentem saniem excipiunt, spongiæque inspergunt, & vnguenta compingunt, aliæque multa remedia conficiunt quæ adhiberi, medicinæ lex iubet. Neque verò illos etiam Reges admirari laudibusque ornare soliti estis, qui regalibus in thalamis molliter enutriti, omni genere, deliciarum perfrui solent; sed quibus graue non est, pro subditis hominibus, caput periculis obiectare; quique armis obiecti in primâ acie cum hoste fortiter pugnant.]

Longè maior quàm erga Angelos.

140 Maiorem Dei erga nos amorem, quàm erga Angelos fuisse, in Christo patefactum, monstrat insigniter S. Chrysost. hom. 5. in ad Hebr. initio tractans illud, *non Angelos apprehendit*. Sic enim ratiocinatur. [Multam Dei benignitatem volens Paulus demonstrare, & charitatem quam circa genus humanum habuit; postquam dixit, *quoniam ergo pueri communicant carni & sanguini*, & ipse similiter *particeps factus est eorumdem*, exequitur amplius hunc locum. Non simpliciter audias quod dictum est, neque nudum aliquid hoc esse putes, quod carnem ex nobis assumpsit. Angelis hoc non donauit. Non enim quemquam Angelorum apprehendit, sed semen Abraham. Quid est quod dixit? non Angeli naturam suscepit, sed hominis. Quid autem est quod dicit, *apprehendit*? Ille (inquit) non apprehendit naturam Angelorum, sed nostram. Quare non dixit *suscipit*, sed isto verbo vsus est, *apprehendit*? ex metaphora insequentium eos qui auersi sunt, & omnia facientium ut fugientes occupent, & ut resistentes apprehendere valeant. Aufugientem quippe ab ipso naturam humanam, & procul aufugientem, (eramus autem longè profugi,) insecutus apprehendit. Ostendit quoniam misericordia sola & gratia, & cura quam de nobis habuit, hoc fecit. Quemadmodum igitur cum dicit, *nonne omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditaturi sunt salutem*; & vehemens Dei studium erga naturam humanam ostendit, & quod illius multam curam habeat: sic etiam hoc loco; quod multo amplius est ex comparatione ponit. Non enim Angelorum quemquam apprehendit. Et re vera magnum & admirabile & stupore plenum est, carnem nostram sursum sedere & adorari ab Angelis, & Archangelis, & Cherubin & Seraphim. Hoc sapius ego in mente versans, excessum patior, & magna de genere humano imaginor. Magna quippe video, & clara exordia, multumque Deo studij esse pro natura nostra. Et non dixit, *homines simpliciter apprehendit*; sed volens eos erigere, & ostendere magnum esse genus eorum & honorabile; dixit; *sed semen Abraham apprehendit*: unde debuit secundum omnia fratribus simile reddi. Quid est secundum omnia? Natus est, (inquit) educatus est, creuit, passus est, omnia quæ oportuit. Postremò & mortuus est. Hoc est secundum omnia fratribus simile reddi.

Et quam in creatione.

141 Multo item auctiorem ex Christo conspicuum esse Dei in nos amorem, quam ex rerum creatione, docet mellitissime Saluianus lib. 2. ad Eceles. *sub initium*. [Propter te o homo, terram ac lutum, imo exiguum terræ ac luti partem, rerum vniuersarum Dominus è cælo venit, terras adiit; ex carne pariter & in carne processit, humiliatus vique ad humani exordij pudorem, & pannorum illuuiem & præsepj vilitatem tolerans indignas se vitæ istius passionibus edendi, bibendi, somni, vigiliatum agras vicissitudines, & caduce istius conuersationis contumeliosas necessitates; ipsam denique hominum circa se conuersantium foetidam commorationem; populos peccatorum sordentium luto oblitus semper malæ conscientie admissu reos, turpius ex se actum nidorem exhalantes; & idd cælestium præceptorum incapaces, nec sustinentes sacri fulgoris iubar; quia caligantes peccatis. oculos, splendor diuini luminis obruebat. Nec solum hoc; sed post hæc omnia, adde proteruas superbientis populi contradictiones, adde conuicia, adde maledicta, impiam insectationem, testimonium falsum, iudicium cruentum, iurifones populi, sputa, verbera, acerbissimas quidem pœnas, sed indignitates pœnis acerbiores, coronam spineam, aceti poculum, cibum fellis, damnatum ab hominibus Dominum vniuersorum, pendentem in patibulo humani generis salutem, Deum tertene conditionis lege morientem.]

142 Suffragantur alij Patres. Orig. hom. 6. in Ezech. ad illud, *non pepercit in te oculus*, quod sic glossat. [Propterea nihil tibi horum feci, vt paterer aliquid super te, dicit Dominus. Exemplum ab hominibus accipiam; deinde si Spiritus sanctus dederit, ad Iesum Christum, & ad Deum Patrem transmigrabo. Quando ad hominem loquor, & deprecor eum pro aliqua te vt misereatur mei; si sine misericordia est, nihil patitur ex his quæ à me dicuntur: si verd molli est animo, & nihil in eo tigridi cordis obduruit, audit me & misereatur mei, & viscera eius molliuntur ad meas preces. Tale mihi quidam intellige super Saluatorem. Descendit in terras, miserans humanum genus, passionibus perpassus est nostras. Ante crucem passus est vt pateretur, & carnem nostram dignaretur assumere. Si enim non fuisset passus non venisset in conuersationem humanæ vitæ. Primum passus est, deinde descendit & visus est quæ est ista quam pro nobis passus est passio? charitas est passio.]

Nazianzenus orat. 42. post expositas Dei bonitatis in Christo diuitias. [Ille meam carnem accipit, vt & imagini salutem, & carni immortalitatem afferat secundum confortium nobiscum initum, & quidem priori longè admirabilius. Tum enim id quod præstantius erat nobis impertit. At nunc eius quod deterius est, particeps ipse fit. Hoc priori illo diuinius. Hoc apud cordatos viros, multo sublimius.]

S. Bernardus serm. 4. de Ascens. [Qui descendit, ipse est & qui ascendit. Ab ipso demonstranda nobis erat ascensionis via, ne ductoris, imo seductoris iniqui aut vestigium, aut consilium sequeremur. Quia ergo non erat quo ascenderet descendit altissimus, & suo nobis descensu, suauem ac salubrem dedicauit ascensum. Descendit de monte potentie, carnis infirmitate circumdatus: descendit de monte scientie, quoniam placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quid enim tenello corpore, & infantilibus membris videretur infirmus? Quid indoctus apparet paruulo qui sola matris vbera nouerit? Quis impotentior, cuius omnia membra clauis affixa, cuius omnia dinumerantur ossa? Quis insipientior eo qui tradebat in mortem animam suam, & quæ non rapuit, tunc exoluebat? Vides quantum multum descendit, quantum à potentia sua, quantum à sapientia exinaniuit semetipsum. Sed non potuit altius montem bonitatis ascendere, nec suam commendare expressius charitatem.]

Cauere humilitatem hanc ad Christi humanam naturam referas: quia cum non elegerit Verbo vniri, non potest dici actum humilitatis in ea vnione exercuisse. Ibi verd eluxit in Deo amor humilitatis obiectiua, seu hori & abiectiois nostre. Pergit S. Bernardus. [Sed dicit aliquis, non valuit opus suum reparare creator, absque ista difficultate? Valuit, sed maluit cum iniuria sui, pessimum atque odiosissimum vitium ingrati tudinis, occasionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis assumptor, quo multe dilectionis hominem debitorum teneret, commoneretque gratiarum actionis, difficultas redemptionis, quem minus esse deorum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus. Gratis quidem conditus sum, sed nullo auctoris gravamine, vel labore. Siquidem dixit & factus sum quemadmodum & vniuersa. Quid magnum est, quamlibet magna in verbis facilitate donauetis, sic beneficium creationis retenuans humana impietas, ingrati tudinis materiam inde fumebat, vnde amoris causam habere debuerat; idque ad excusandas excusationes in peccatis. Sed obstruendum est os loquentium iniqua. Luce clarius patet, quantummodò pro te homo dispendium fecit, de Domino seruus, de diuite pauper, exo de Verbo, & de Dei Filio hominis filius facti non despexit. Memento iam te, & si de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. At verd per totos triginta annos, operatus est salutem tuam in medio terre. O quantum laborauit, sustinens carnis necessitates, hostis tentationes. Nonne sibi crucis aggrauauit ignominiam, mortis comulauit horrorem? Necessariè quidem sed sic, *homines & iumenta saluasti Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* Non refragatur Eucherius hom. 6. de Pasch. licet particulam adhibuerit diminuentem, quæ apud illum, expletina potius est & redundans. [Lugeat inquit, & ingemiscat con-

falsa supplantatoris invidia : eernat diabolus hominem quem mortifero vulnere in primo parente prostrauerat , penè felicitas ac nobilitas resurgente. Ecce gratia plenè maiora restituit, quam factura contulerat. Maximum quidem circa hominem diuini amoris inigne est , quod inter ipsa mundi principia imaginem ac similitudinem Dei sui , seruu accepit. Sed penè amplius est quod nun personam & formam serui Deus autor assumptit; multum quidem est quod abstulit diaboli nequitia , sed multum plus est , quod Dei reddidit misericordia. Postremò magna quidem fuit indulgentia conditoris , assumptum de limo hominem inter Paradisi amena componere. Sed penè maior est gratia , de profundo inferi , ad cœlorum regna subollere.

Ars misericordie.

143 Eluxisse , & perspicuam fuisse in Christo artem misericordie Dei , admonet Gericus serm. 1. de natu. Dom. Benè in eam tem S. Bernardus lib. de gradibus humilit. [Protoplastorum (inquit,) plasmator Deus, requiens quod perierat , opus suum miseratus, prosequutus est, descendens & ipse misericorditer, quo illi ceciderant miserabiliter. Voluit experiri in se, quod illi faciendo contra meritò paterentur : non simili quidem caritate sed mirabili charitate: non vt miserum miseris remaneret, sed vt misericors fidus, miseros liberaret : factus inquam misericors , non illa misericordia quam fœlix munes habuit ab eterno , quam mediante miseria reperit in habitu nostro. Porro pietatis opus quod per illam cœpit, in ista perficit non quod sola illa non posset perficere, sed quia nobis non potuit absque ista sufficere, Vtraque siquidem necessaria, sed nobis hæc magis congrua fuit. Ineffabilis pietatis excogitatio. Quando nos illam miram misericordiam cogitamus, quam præcedens misericordia non infirmat ? Quando illam aduerteremus incognitam nobis compassionem, quæ non passione præuenta , cum impassibilitate perdurat : Attamen si illa quæ miseriam necesse misericordia non præcessisset ; ad hanc cuius *miseria mater est*, non accessisset. Si non accessisset, non attraxisset de locu miserie & de Into fœcis. Nec illam tamen misericordiam deseruit sed hanc inseruit. Non mutauit, sed multiplicauit , sicut scriptum est, *homines & iumenta saluabis Domine quem admodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.*]

Sab perpolichæ fictionis imagine , idem exponit serm. 1. de Annun. Sed sine ambagibus & præclarè serm. 3. de Vigil. Natu. Dom. verbis illis. [Contraxit se Maestas, vt quod melius habebat, videlicet seipsum, limo nostro coniungeret ; & in persona vna sibi inuicem vniretur Deus & limus, maestas & infirmitas ; tanta viliras, & sublimitas tanta. Nihil enim Deo sublimius , nihil vilius limo : & tamen tanta dignatione Deus descendit in limum , tantaque dignitate limus ascendit ad Deum , vt quicquid in eo Deus

fecit, limus fecisse credatur : quicquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur, tam ineffabili , quam incomprehensibili Sacramento. Et attende quia sicut in illa singulari diuinitate, Trinitas est in personis, vnitas in substantia ; sic in ista speciali commixtione Trinitas est in substantiis , in persona vnitas ; & sicut ibi personæ non scindunt vnitatem, vnitas non minuit Trinitatem ; ita & hic , persona non confundit substantias, nec substantiæ, ipsæ personæ, dissipant vnitatem. Summa illa Trinitas hanc nobis exhibuit Trinitatem, opus mirabile, opus singulare, inter omnia, & super omnia opera sua. Verbum enim , & anima , & caro, in vnâ conuenere personam : Et hæc tria vnum , & hoc vnum, tria ; non confusione substantiæ, sed vnitate personæ. Hæc est prima & super-excellens mixtura : & hæc prima inter tres. Aduerte homo, quia limus es , & non sis superbus : quia Deo coniunctus es , & non sis ingratus.]

Iustitia.

144 Iustitia Dei , & summum eius in Deo studium, apertè patuit in Christo ; quæ in ostensionem iustitiæ Dei positum, tradidit Apostolus. Poterat profectò Deus genus nostrum absque Christo liberare, nuda vel verbo : sed maluit eligere modum Christo suo operosum, & in speciem indecorum, vt diuina iustitia micaret. D. Augustinus id egregiè perpendit 13. Trinit. cap. item 13. sic scribens. [Remissio peccatorum per reconciliationem Dei benignam , eruit hominem à Diabolo ; non enim Diabolus potentia Dei, sed Iustitia superandus fuit. Nam quid omnipotente potentius ; aut cuius creaturæ potestas, potestati creatoris comparari potest : sed cum diabolus vitio peruersitatis suæ factus sic amator potentia, & desertor opugnatoreque Iustitiæ , (sic enim & homines eum tanto magis imitantur, quanto magis neglecta, vel etiam perosa Iustitia potentia student, eiusque vel adeptione lætantur, vel inflāmantur cupiditate :) placuit Deo, vt propter erudendum hominem de Diaboli potestate, non potentia Diabolus, sed Iustitia vinceretur ; atque ita & homines imitantes Christum, Iustitia quererent Diabolum vincere, non potentia. Non quod potentia quasi mali aliquid fugienda sit, sed ordo seruandus est, quo prior est Iustitia.]

Addit benè multa in eam rem ibid. & sequenti capite. Accuratè quoque in hanc rem distat, Nyssenus in orat. Catech. cap. 21. & duobus sequentibus. Vide etiam S. Gregorium 3. mor. cap. 11. Non est omittendus Isidor. Pelus. lib. 4. epistola. 100. tractans illud Apostoli *ad ostensionem iustitiæ suæ hom. 9.* sic scribens. [Quæsiuisti, quid sit quod Paulus dixit, *ad ostensionem iustitiæ suæ.* Respondeo, quia postea quàm humana natura insidiuè aduersus Deum , & peccatorum tyrannus intolerabilis facta erat , & tempus aderat ferenda sententiæ, quæ exitio vniuersali damneret totum genus humanum : (Omnis enim ratio meditationis deprehensa fuerat inanis,

& nihili: ac neque lex, neque Propheticus sermo, pestilentem morbum qui omnia occuparat, depellere valebat: Tunc Deus pretium Redemptionis introduxit vnigenitum suum filium, ut locus esse posset gratiae ac veniae. Eam ob rem hoc dixit Apostolus; *ad offensionem Iustitiae suae*. Victima enim oblata est vna pro omnibus, quaeque omnibus dignitate & pretio superior esset; ac tunc soluta est ira, & conciliatio facta est redintegrataque gratia, conuersum est odium in amicitiam; & pro sententia capitali abdicationis, datum est illud excellens adoptionis in filios donum, & infinita accesserunt dona quibus exornaretur Ecclesia: ut ita simul & iustitia ostenderetur, & abundantia bonitatis declararetur.]

Potentia.

145 Potentia diuina, splendidissime conspicua in Christo fuit, quod doceo ex S. Basilio lib. de Spiritu sancto cap. 8. ubi ita habet. [Vtrum igitur quod hisce modis nostri curam gerit, cogitationes nostras deducet, ut humiliter de eo sentiamus, an potius & diuerso efficiet, ut Seruatoris & potentiam & humanitatem erga nos admiremur, quod & compati nostris infirmitatibus sustinuit, & ad nostram infirmitatem se se demittere? Neque enim coelum ac terra, immanesque maria, nec animantia vel in aquis vel in terris degentia, nec plantae, nec astra, nec aëres, nec horae, nec multiplex vniuersi ornatus, excellentiam potentiae illius nobis perinde commendat, atque quod Deus incomprehensibilis, sic per carnem cum morte constitutus est, ut ipsa diuinitas nihil pateretur, quo nobis sua morte largiretur immortalitatem.]

Et in psalm. 44. ad illud, *accingere gladio tuo super femur tuum potentissime* sic dissert. [Putamus sane, & hoc ad Dei Verbum tropicè referri, ut carni coniungatur, quod est efficax magis & penetrabilius omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoque & medullarum, discretor cogitationum, & intentionum cordis. Quoniam femur signum est humanae genealogiae. *Ipsa*, (inquit scriptura) *egredietur anima e femore Iacob*, ut itaque vita, & via, & panis, & vitis, & vera lux, & aliis eiusmodi vocibus sexcentis Dominus noster Iesus Christus nominatur, sic & gladius diuidens partem animae, affectibus seruientem, & motus concupiscentiae mortificans. Deinde quoniam Deus Verbum, carnis debilitati, se se coniuncturus erat, pulchrè additur, *potentissime*: quoniam maxima potentiae demonstrationem habet, posse Deum in natura esse humana.]

Concinit Basilio, germanus eius Gregorius Nyssenus in orat. catech. cap. 24. verbis illis. [Quod omnipotens natura, potuerit descendere ad humilitatem humanitatis, id potestatem magis ostendit, quam magna & quae naturam superant miracula. Nam quod magnum quippiam & excessum effectum sit

à diuina virtute, & quodammodo secundum naturam & consentaneum est. Neque nouum & admirabile quippiam auribus attulerit, quod dicitur, vniuersam quae est in mundo creaturam, & quicquid extraneae quae cernuntur comprehenditur, Dei virtute constituisse, eius voluntate, ut ciuilem esset, deducta ad essentiam. Ad id autem quod est humile & abiectum descensus, est quaedam insignis & redundans copia potestati; quae minime impeditur, in iis quae sunt praeter naturam; Quomodo enim ignis essentiae est proptium ferri sursum; neque inflammata quidquam est admirandum quod sit naturaliter; sed si eam instat grauium corporum videat deorsum tendere, eius rei ducitur admiratione; nempe quoniam modo ignis esse ignis perseveret, & in modo motus excedat naturam, tendens deorsum: ita etiam diuinam & supereminentem potentiam, neque coelorum magnitudo, neque luminarium, & splendor, neque vniuersi ornatus, & conitae quae sunt perpetua administratio tantum ostendit, quantum quod se demiserit ad imbecillitatem nostrae naturae. Nempe quomodo cum excessum extiterit, in humili & abiecto id cernitur, nec descendit altitudo: quomodo humanitas connexa diuinæ naturae, & hoc fit, & est illud.]

Christum facies Dei, etiam ut Trini.

146 Optimo igitur iure pronuntiauerunt deor, Christum esse Dei propterea vniuersi, faciem ac vultum, cum in Christo Deus vnus eiusque attributa sint conspicua; ut hactenus monstrari ex Patrum praecipuis. Quod notitiam verò Augustissimae Trinitatis à Christo mundo traditam, egregie ut cetera dixit autor libri de operibus Christi Cardin. apud Cyrtianum in Prologo. [Ad hanc rerum adeo profundarum indaginem, nisi Incarnati Verbi magisterium accessisset, humana deticissent ingenia; & nescio, si & aliqui, audent, ad haec tentanda, conatus assurgere; sed associata carni Diuinitas, assumptam naturam, ex parte suae voluit esse claritatis confortem, & apertis oculis super doctorem & Dominum nostrum, ad superiora nostrum latroductum aspectum: & vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à patre; Et de plenitudine gratiae, & veritatis quae in ipso est; instillat est nobis aliqua portio. Et cum Philippo audiuius: *qui videt me, videt & Patrem*. Multus in hoc est Rupertus lib. 4. de process. Spiritus sancti, praefertim c. 22.

Amor Dei quam perfectus, ex sic reuelatus Dei vnus ac Trini facie.

147 Quia verò lucem notitiae sequitur calor & flamma charitatis, mirum non est, tantum ante Christum veluti frigus & rigorem plusquam brumalem, occupasse vniuersum prope orbem terrarum. Aut si in iuda per paucis selectioribus de excelso ignis imittebatur, eum tamen ignem ibi stetit, nec foras emisit calorem suum, ut factum est

per Christum. Qua de re insigniter, tametsi paulo fufius philofophatur S. Gregorius homil. 8. in Ezech. Descripto enim Christo specie electi, subdit & glossat de eo electo, verba prophetae. [Quid est quod mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, à lumbis & de super, aspectum ignis intrinsecus per circuitum habere describitur, & à lumbis & deorsum speciem ignis splendentis per circuitum? Inuestigandum namque est, quare à lumbis & de super, ignem intrinsecus, nec tamen splendentem ignem habere narratur: à lumbis verò & deorsum, habere ignis speciem dicitur: non tamen huc habere intrinsecus memoratur, quia & splendentem in circuitu hunc habere describitur. Quid enim lumborum nomine, nisi propago mortalitatis exprimitur? Propter quod etiam & leui decimatus dicitur: quia adhuc in lumbis patris erat, cum Melchisedech occurrit Abrahæ. De lumbis verò Abrahæ, Virgo Maria exiit, in cuius utero vnigenitus Patris per Spiritum sanctum incarnari dignatus est. Ex qua incarnatione, vniverso innotuit mundo Deus, sicut & per Psalmistam dicitur: *accingere gladio tuo circa femur tuum potentissime.* Gladium etenim circa femur potentissimus suscepit, quia sermo prædicationis illius ex incarnatione conualuit. Quid verò iste ignis designat, nisi ardorem Sancti spiritus, qui corda quæ repleuerit incendit? De quo ipsa veritas dicit, *ignem veni mittere in terram.* Quid est ergo quod in hoc aspectu hominis qui Propheta apparuit, à lumbis superius intrinsecus per circuitum ignis ardet, à lumbis verò inferius, non ignis intrinsecus, sed in circuitu respundet; nisi quod ante incarnationem Vnigeniti, Redemptoris nostri, sola intra se Iudæa, ardorem amoris eius habuit: post incarnationem verò illius, in circuitu eius ignis respundet, quia in vniverso mundo gentibus claritatem Sancti spiritus effudit: Prius ergo intrinsecus ignis erat, sed splendor non erat: quia Spiritus sanctus in multis quidem partibus Iudæam replebat, sed ad notitiam gentium, necdum eius lumen emicuerat. A lumbis verò eius & deorsum, ignis in circuitu splendet: quia postquam de Virgine carnem sumpsit, in humano genere longè latèque Sancti spiritus dono dilatavit. Et notandum, quod ignis à lumbis superius per circuitum esse describitur, non extrinsecus, sed intrinsecus: quia amoris flamma, sicut dictum est, in electis & spiritualibus viris, vbique in suis finibus Iudæam repleuit. Nec tamen exhibat extrinsecus, quia se in multitudinem gentium non dilatabat. Quæ ardoris flamma visa est postmodum in circuitu splendere, quia per mundi cardines, in vniversis gentibus omnipotentis Dei caput amor excrecere.] Verum de prima ratione cur Christus dictus sit Patris facies, & iis quæ ad eam considerationem conueniunt, plus facis.

Ratio altera cur Christus Dei facies, conueniens in eo diuinorum consiliorum ac iudiciorum.

148 Est & altera ratio, cur Christus dictus sit facies ac vultus Dei. [Vultus (ait S. Ambrosius 6. exam. cap. 9.) mentis habitum specie sui prodit: Imago quædam animi, loquitur in vultu.] Theodoretus non dissimiliter serm. 8. de prouid. animæ additas affectiones, vultu prodi docet. [Voluerit aliquid anima (inquit Tertullianus lib. de resurre. car. cap. 15.) vultus operatur iudicium Facies, internorum omnium speculum est.] Expresit Tertullianum Cassiodorus lib. de anima cap. 16. tradens à voluntate, vultum dictum, quasi indicem & speculum voluntatis & animæ. Idque sapienter à Deo pronisum fuisse, obseruat Meletius lib. de homine cap. de auribus. [Clementissimi (inquit) Dei benignitas, arcana ipsa humanorum affectuum, morèque reconditos, talibus quæ expressimus signis in propatulo constitutis; quo propriæ salutis quilibet consulendo, fidelibus probisque moribus insigniter inhaerere, prauis ac sceleratis; vsquequaque declinare queat.] Hinc liquidò perspicitur, cur Christus facies Dei dici potuerit, penes alterum caput à primo iam proposito. Ignorabat genus humanum arcana diuinorum consiliorum, ad latebras & profunda Dei, non penetrabat. Latebat illum vbicquæ inuestigabilem Dei diuitiarum, (vt Apostolus Ephes. 3. loquitur) & dispensatio Sacramentorum à sæculis absconditorum in Deo. Quis enim cognouerat sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuerat, vt quæ Deus imo pectore versarat ab æterno, & quæ agitaueat animo consilia, euulgaret hominibus. Quibus (vt sic dicam) affectibus tangeretur Deus, obscurum erat. Non eius misericordia, in tot exemplis seueritatis per anteriora sæcula frequentissime constitutis, micabat. Peccatum odium quantum esset in Deo, nemo peruidebat, satis potenti argumento. Venit magni consilij Angelus, & eructauit abscondita à constitutione mundi. Nunc apparuit benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei: Atrocitas peccati, quæ tanto egeret malagmate, patefacta est. Licet igitur inferre, merito penes hanc manifestationem latentium in diuino pectore voluntatum, & consiliorum, ac affectuum, tulisse Christum appellationem diuinæ faciei.

Facies Christi, Dei facies, id est speciosissima.

149 Obsignemus hoc caput, ea ritè ex antedictis deducibili consecutione, quod merito Christus dictus sit facies ac vultus Dei, quia in eo ac per eum Deus prout vnus ac Trinus, eius item consilia ac decreta, facta sunt hominibus conspicua. Quia verò alia item ratione, pro vsu scripturæ, facies Dei speciosissimam faciem significat, æquè ac montes Dei, præcellos montes; habemus

quanto iure suspicienda sit faciei Christi species, ac summa, venustas, quam perspicacibus Sanctorum ad intima peruadentium oculis, lumen diuinæ gratiæ sæpe obiecit, & insigniter Sancto Bernardo serm. 45. in cent. verbis illis quibus expendit, quod sponsa de sponso dixerat, cum cum geminatione nominans *pulchrum*, & *pulchrum* [Non contenta est semel dicere *pulchrum*, nisi repetat & decorum; Eminentiā decoris illa repetitione designans. Aut certe in vtraque Christi substantia, dignum expressit omni admiratione decorum, in altera naturæ, in altera gratiæ. Quam pulcher es Angelis tuis Domine Iesu in forma Dei, in die eternitatis tuæ, in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, splendor & figura substantiæ Patris, & quidem perpetuus minimè que futurus candor vitæ eternæ. Quam mihi decorus es, Domine mi, in ipsa tui huius positione decoris? Etenim vbi te exinanisti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens, induisti, vbi pietas magis emicuit, vbi charitas plus effulsi, vbi amplius gratia radiauit. Quam clara mihi oris stella ex Jacob; quam lucidus flos de radice Iesse egredieris, quam iucundum lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto? Quam spectabilis & stupendus etiam virtutibus supernis, in conceptu de Spiritu, in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentis, in consolationibus miraculorum, in reuelationibus Sacramentorum? Quam denique rutilans post occasum Sol Iustitiæ de corde terræ resurget, quam formosus, in stola tuæ, demum Rex gloriæ, in alta cælorum te recipiet? Quomodo non pro his omnibus, omnia ossa mea dicent; Denique quis similis tui?]

Vsus doctrine.

150 Virgemur inde nos quoque, ad occupandam tantæ pulchritudinis participationem, eamque faciem in nobis exprimendam. Id enim est, quod iuxta Apostolum Deus voluit nos conformes fieri imaginis illius quæ Christus est, ut varij Patres interpretantur, & ut ad id conitamus, nec aliam induamus faciem vel formam, enixè commendat. Audiendus præter alios adducendos cum de Christo Rege virtutum, Origen. hom. 8. in Lucam tractans quomodo Deus magnificetur in nobis. [Si considerem Dominum Salvatorem, imaginem esse invisibilis Dei, & videam animam meam factam ad imaginem creatoris, ut imago esset imaginis, (neque enim anima mea specialiter est imago Dei, sed ad similitudinem imaginis prioris effecta est:)] Tunc videbo quoniam in exemplum eorum, qui solent imaginem pingere, & vno (Verbi causâ) vultu regis, accepto ad principalem similitudinem exprimendam artis industriam commendare, unusquisque nostrum ad imaginem Christi formans animam suam, aut maiorem, aut minorem ponit imaginem; vel obsoletam vel sordidam, aut claram atque lucentem & splendentem ad effigiem imaginis principalis. Quando igitur grandem fecero imagi-

nem imaginis, id est animam meam; & magnificauero eam, opere, cogitatione, sermone; Tunc imago Dei grandis efficitur, & ipse Dominus cuius imago est, in nostra anima magnificatur: Et quomodo creuit Dominus, in nostra imagine, sic si peccatores fuerimus, minuitur, atque decreuit. Sed nos pro imagine Salvatoris, alias nobis imagines induimus. Memini quondam circa Deuteronomium differentem, in eo loco ubi scriptum est; *ne faciatis omnem similitudinem omnis animalis*, hæc dixisse mei. Nos supra beatiarum expressam in peccatore effigiem latè exposuimus, dignum præterea est in eius amorem inardescere mutuo, quia ut ait Augustinus. [Finis præcepti, & plenitudo legis, charitas est, & ut & nos inuicem diligamus; & quemadmodum ille animam suam pro nobis posuit, sic & nos pro fratribus animam ponamus; & ipsum Deum, quoniam prior dilexit nos & filio suo vnicò non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit eum si amare pigeat, saltem redamare non pigeat. Nulla est enim maior ad amorem invitatio, quàm præuenire amando; & nimis durus est animus, qui dilectionem, si nolebat impendere, nolit & rependere.] Latè & potenter id firmat. Mox verò subdit. [Operæpretium est animaduertere, quomodo quamquam & superiores velint se ab inferioribus diligere, eorumque in se studiosè delectentur obsequio, & quanto magis id senserint, tanto magis eos diligant; tamen quanto amore exardescat inferior, cum à superiore se diligere senserit. Ibi enim gravior amor est ubi non æstuat indigentia siccitate, sed vberitate beneficentiæ profuit. Ille namque amat, et miseria est; iste ex misericordia iam vero si etiam se amari posse à superiore desperabat inferior, infallibiliter commouetur in amorem; si vltro ille fuerit dignatus ostendere, quantum diligit eum qui nequaquam sibi tantum bonum promittere auderet. Quid autem superius Deo iudicante; & quid desperatius homine peccante, qui se tanto magis tuendum & subiugandum superbis potentibus addixerat, quæ beatificare non pollant quanto magis desperauerat sui curam geri, ab ea potestate quæ non malicia, sublimis esse vult, sed bonitate sublimis est; si ergo maxime propterea Christus aduenit, ut cognosceret homo, quantum eum diligit Deus, & ideo cognosceret ut in eius dilectionem à quo prior dilectus est, inardesceret, proximumque illo iubente, & demonstrante, diligeret, qui non proximum sed longè peregrinantem, diligendo, factus est proximus.] Rursus egregie 7. confess. cap. 18. [Quærebam viam comparandi roboris, quod esset idoneum ad fruendum te, nec inueniebam donec amplecterer mediatorem Dei, & hominum, hominem Christum Iesum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, vocantem & dicentem; *Ego sum via, veritas, & vita*; & cibum cui capiendo inualidus eram miscerem carni: quoniam Verbum caro factum est ut infantia nostræ lactesceret sapientia tua, per quam creasti omnia. Non enim tenebam Dominum meum Iesum Christum, hu-

in his humilem, ne cuius rei magistra esset eius infirmitas, noueram. Verbum enim tuum æterna veritas, superioribus creaturæ tuæ partibus supereminens, subditos erigit ad seipsam. In inferioribus autem, edificauit sibi humilem domum de limo nostro; per quam subdendos deprimeret à seipsis, & ad se traiceret sanans tumorem, & nutriendum: ne fiducia sui progredierentur longius, sed potius infirmarentur videntes ante pedes suos infirmam diuinitatem, ex participatione tunicæ pellicæ nostræ, & lassi proderentur in eam: illa autem surgens, leuaret eos.] Quem locum descripsit S. Anselmus lib. de Sacra. alta. p. 1. cap. 8. Videndus quoque Guliel. Paris. lib. cur Deus homo cap. 7. & creditus Anselmus Rom. 5. ad illud, commendat autem charitatem suam Deus.

CAPVT IV.

Christus ledidia, dilectus Patris, dilectus, dilectio.

QUOD parentibus omnibus amorem pignorum suorum inferuit Deus, ut Saluianus optime rationatur lib. 3. de prouid. non potest ipse suos pignora non amare. Imo ex hoc affectu quo amare nos fecit pignora nostra, intelligemus nos voluit quantum ipse amaret pignora sua. Hoc ille de mundo vniuerso, & de quibuscumque hominibus verè ac piè: totum mundum, & totum humanum genus, pignus, id est sobolem creatoris, esse præfatus. Et tamen est mundus, aliquid planè extrinsecum Deo, nec homines ut adoptione filij dicantur, ex diuina substantia coaluerunt. Vnicus est Dei vni filius, Deumquam vni & generantis sobolem sibi æqualem, ac tanto Patri commendatam. Ceteri omnes ad quos diuina dignatio nomen filiorum extensum voluit, non Deum & vitaliter generantis, sed volentis, sunt filij, ut acutè distinxit Caietan. tom. 1. opusc. tract. 3. cap. 2. Si igitur fertur Deus amore in illos nomine tenus filios, quanto affectu & amore prosequi censendus est, filium naturalem? Ab eo amore, Christus, variis in Scriptura nominibus designatus legitur, quæ hic considerare consilium est.

Salomon in Christi typum, tria omnis.

Illud verò in primis faciendum est quasi fundamentum, Salomonem Christi typum fuisse, in permixtis quæ minutatim profequuntur S. Irenæus lib. 4. cap. 45. Beda l. qq. in 3. Reg. Prosper 2. p. de promiss. cap. 27. Bernardus serm. 27. in Cant. Hugo de S. Viatore lib. 7. allegor. & ex recentioribus Pine-da lib. 6. de Salom. cap. 16. & ita apertè habetur ex psalmo 71. qui Christi & Salomonis tanquam antityporum rebus intertextus est, ut fuit Isid. Pelus. lib. 4. epist. 202. Breuiter

autem idem docet Greg. Nyssen. hom. 7. in Cant. initio. [In multis, inquit, Rex Salomon assumitur in typum veri. In multis, inquam, quæ à Sacra Scriptura de ipso recensentur, relata ad id, quod est melius. Nam & Pacificus dicitur, & immensam habens sapientiam: & templum ædificat, & populum iudicat in iustitia; & est ex semine David. Sed & ad ipsum venit Regina Æthiopum. Nam hæc quidem omnia, & quæ sunt huiusmodi, de eo quidem dicuntur typicè, describunt autem futuram virtutem Evangelij.] Demonstrat fuscè ac sigillatim, Christum verè pacificum Regem fuisse, verè templi ædificatorem, verè sapientissimum, verè ab Æthiopia Gentilitate aditum; omnibus denique Davidici Salomonis prærogatiuis, longè illustrius ac magnificentius claruisse.

152 Quia verò in nominibus ingentes plerumque latere auri massas, pulcherrimè tradit S. Chrysostomus hom. 31. in ad Rom. idque in Hebræis præsertim nominibus valere, prosequitur fuscè Euseb. 11. præp. cap. 4. expendendum peculiariter est, quæ aut quæ nomina tulerit apud Hebræos Rex Salomon. Trimonium fuisse multi obseruauerunt. Nec id apud Hebræos nouum, ut multis exemplis subiectis declarat Origenes præfatione ad comment. in epistolam ad Rom. Pro eo ergo vsu, Salomon, & ledidia siue Theophilus, aut amabilis Domino, denominatus est, & Salomon, & Ecclesiastes. Priora duo fuisse propria, obseruauit S. Hieronymus ad titulum psalm. 44. & Doctorum plerique 2. Reg. 12. Tertium appellatum nomen fuit, peritum à sapientia extraordinaria, quam tot libris & orationibus sapientiæ plenissimis, exprompsit.

Hæc nomina, ac quæcunque alia in Salomone splendida, longè illustrius micauerunt in Christo Domino. Et quidem de Salomone & Ecclesiastes nomine, existimauit S. Hieronymus, ea in Christum casura, cum in iudicij die, tum in cælesti beatitudine, post orbis consummationem. Nam in cælo quidem, erit pacificus ponens pacem fines Hierusalem, & faciens pacem opus iustitiæ, ac populo in pulchritudine pacis sedenti, & in neque opulenta, æternam securitatem præstans. Hic est David, ob pressuras & assidua bella. In cælo Salomon pace altissima potiens, ait Petr. Damian. opusc. 37. dub. 10. In iudicio autem, concionabitur terribiliter, & aduersus impios tonabit in verbo aspero, detrudens maledictos in ignem æternum. Iustos verò, coram concione omnium quæ vnquam fuerunt amplissima, ex omnibus Angelis & hominibus conflata, collaudabit; blandæque allocutione mulcebit, & deducet ad vitæ fontes aquarum, hortatus ut bibant & inebrientur, dentque obliuioni angustias priores. Denique Christo prout est in sinu Patris, quadrare ledidiam arbitratu Hieronymus. Consentit quoad nomen Ecclesiastes, Petr. Damiani ser. 1. de Nati. Deip. Et Bernardus serm. 2. de Epiphany. Nomen verò Salomonis, aint quadrare Christo hic in exilio: ledidia autem, in regno & beatitudine. Habet verò eadem planè cum Hieronymo, Petrus Blesensis ser. 19. At Salomus & Albinus Flauus, in initio commea